

התורה והנבואה לדור עתידים

ספר

זהר תקדוש

עם מאור
תקרת והכבוד

עיר וקרית יש מן שמיא נהיה

כי לא ישיבא מפני זיע

מאמר לראש השנה

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
על שם נ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביהצירא זיע"א

מהדורת קרן שלום ברמה

המתקת הדינים בראש השנה
על ידי השופר והבביות

**יִזְמַא דְרָאשׁ הַשָּׁנָה אִיהוּ יִזְמַא דְדִינָא, וּמִלְכָּא יְתִיב בְּכַרְסֵינָא דְדִינָא,
סְנַטִּירָא קָא אָתִי וְחַפֵּי פְתַחָא דְמִלְכָּא, וְתַבַּע דִּינָא, וְאַף עַל
גַּב דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא רְחִים לִיהַּ לְדִינָא, בְּמָה דְאַתָּא אָמַר (ישעיה סא ח)
'כִּי אֲנִי יְהוָה אוֹהֵב מִשְׁפָּט', נִצַּח רְחִימוֹ דְבָנָיו, לְרְחִימוֹ דְדִינָא.**

הַפְתָּר וְהַפְּכוּר

לפנינו יבואר שביים ראש השנה הקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין, ונותן רשות לשטן לקטרג, אבל מחמת אהבתו לבני ישראל מְצַוָּה להם שיתקעו בשופר, שעל ידי מְצוּוָה זו ניתקן מידת התפארת שהוא החסד, ומבלבל את השטן, וכמו כן מרמז ענין זה בבקשת יצחק שהוא הדין לעשיו שהוא השטן שיביא מעשי בני ישראל למשפט, ועל ידי תפילה בדמעות וקול השופר הרמוזים על יעקב, נמתק הדין.

**דִּינָא - ותובע לעשות דין עם בני ישראל
על עוונותיהם. וְאַף עַל גַּב דְקוּדְשָׁא
בְרִיךְ הוּא רְחִים לִיהַּ לְדִינָא - ואף
על פי שהקדוש ברוך הוא אוהב את הדין,
כְּמָה דְאַתָּא אָמַר - כמו שנאמר (ישעיה
סא ח) 'כִּי אֲנִי יְהוָה אוֹהֵב מִשְׁפָּט',
ואם כן היה ראוי לקיים את הדין בראש
השנה כטענת המקטרג, מכל מקום נִצַּח
רְחִימוֹ דְבָנָיו, לְרְחִימוֹ דְדִינָא - מנצחת**

על אף שראש השנה הוא יום הדין פועל הקב"ה לעורר את
הרחמים על ישראל

**יִזְמַא דְרָאשׁ הַשָּׁנָה - היום של ראש
השנה, אִיהוּ יִזְמַא דְדִינָא - הוא
יום הדין, ובימים הזה מִלְכָּא - מלך העולם
שהוא הקב"ה, יְתִיב בְּכַרְסֵינָא דְדִינָא -
יושב על כסא הדין, ואז סְנַטִּירָא קָא אָתִי
- המקטרג מגיע וְחַפֵּי פְתַחָא דְמִלְכָּא -
וסוגר את הפתח של מלך העולם, וְתַבַּע**

הקב"ה
אוהב את
בניו יותר
ממה
שאוהב את
הדין

מקורות וציטוטים

שהוא עשה את המקטרג כדי שיתקיים העולם בדין, ולקנודע דאית
דין וזאת דין - ולדיע שיש דין ויש דין. וכו'. ובהאי יוקא - ובימים ההוא
שהוא ראש השנה, אֲתִיְהִיב ליה רְשׁוֹ לְכַסְפָּהּ פְתַחָא דְמִלְכָּא - ניתן
רשות למקטרג לכסות את פתח המלך, וְסִיְהֵרָא אֲתַחְפִּינָא לִגּוֹ -
והלבנה שהיא מידת המלכות נכנסת לפנים להתכסות, עד דִּיְתִיגְרוּ
דִּינָא עַל כָּל גְּנֵי עֲלָמָא - עד שייגור הדין על העולם. וְאַף עַל גַּב דְכֻלָּא
אֲתִיגְלִי קַמֵּי קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא - ואע"ג שהכל גלוי לפני הקב"ה, לא
בְּעֵי אֲלָא בְדִינָא - אינו רוצה שיתגבר העולם אלא בדין.
וביאר רמ"ק, כי הגבורות העליונות שהנהיגה בדין היא על דין, נמתקות
תמיד על ידי השפעת הרחמים. אך כאשר אין המלכות והיא מנמגת את
העולמות התחתונים אינה יכולה להשפיע רחמים לתחתונים, לא נשפע
גם רחמים בעליונים, לכן י'כולים הגבורות להתגבר. לכן בראש השנה
שהשטן חפץ לעורר את הגבורות כדי לקיים את הדין בעולם, מסכת את
המלכות שלא תוכל להשפיע רחמים ובכך גורם שלא יושפעו רחמים על
הגבורות למעלה וזוהו מן התעוררות לדון את העולם. ומקבלת הארצ"ל
(רוחי ר"ה הקדמה) למדנו עוד, כי בראש השנה חוזרת המלכות להיות כפי
שהייתה בתחילת יצירתה שהיא היתה מן הגבורות, ומלבד זאת היא
מקבלת גם את הדינים של הספירות העליונות, לכן הוא יום הדין.
ב. ביאר רמ"ק, כי בראש השנה עיקר הנהיגה הוא על ידי הגבורה
ושאר הספירות בטלות אליה.

א. בראשית מאמר זה ברעיא מהימנא לעיל (גח) איתא: 'בְּחֻדְשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יְגוֹ'. פקודת דָּא - מצוה זו לתקוע שופר
בראש השנה, דְהוּא יִזְמַא דְדִינָא לְעֲלָמָא - שהוא יום הדין לעולם.
וכו'. וְהָא אֲתִמָּר, דְחָבֵי אִיהוּ יִזְמַא דְסִיְתַרְתָּא אֲתַפְּסֵי בֵיה - היום
הזה הוא היום שהלבנה שהיא מידת המלכות מתכסית בו, וְקִיאִים
עֲלָמָא בְדִינָא - והעולם עומד בדין, בְּגִין דְהִתְהוּא קִמְטָרְנָא חֲפֵי וְכַסֵּי
וְאַנְעַל פְתַחָא עַל מִלְכָּא אֲמַר דְדִינָא שְׂרָא - משום שהמקטרג
מחפה ומכסה את פתח המלך שהוא מקום שהדין שורה, לְמַתְבַּע
דִּינָא עַל עֲלָמָא - כדי לתבוע את קיום הנהגת הדין עם העולם.
וְאִי מִתְבַּע - ואם תאמר, אִיךְ אֲתִיְהִיב ליה רְשׁוֹ לְהִתְהוּא קִמְטָרְנָא
לְתַפְּסָא וְלַתְבַּע דִּינָא - איך ניתן רשות למקטרג לכסות את פתח
המלך ולתבוע את הדין. אֲלָא וְאִי בִידָא דְהָא קִמְטָרְנָא שְׂרָא קוּדְשָׁא
בְרִיךְ הוּא לְמַתְבַּע דִּינָא עַל כָּל עֲלָמָא - כי הקב"ה הוא זה שנתן כח
למקטרג לתבוע את הדין, וְשְׂרָא לִיהַּ יִזְמַא דְדִינָא - ונתן לו על כך יום
ידוע שהוא ראש השנה, לְמַתְבַּע קַמֵּיהּ כָּל דִּינֵי דְעֲלָמָא - שיוכל
לתבוע בו את כל הדינים שיש לקיים עם העולם, דְהָא קוּדְשָׁא בְרִיךְ
הוּא עֲבַד לֵיהּ וְשְׂרָא לִיהַּ קַמֵּיהּ - כי הקב"ה הוא זה שביאר את המקטרג
והניח אותו לפניו, לְמַתְבַּע דְחִילוֹ קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא סִלְמָא וְשְׂרָא עַל
פְלָא - כדי שתהיה ראתה ה' עולה ושורה על הכל. וְנָדָא וְהִתְאַלְתֵּים
עֲשָׂה! יְתִיגְרוּ דְדִינָא - וזה סוד הפסוק והאלהים עשה שיראו מלפניו

וּבְשַׁעְתָּא דְסִנְטִירָא קָם, לְמִטְעֵן מַלְיָן עֲלֵייהוּ, פְּקִיד לְמִתְקַע
בְּשׁוּפֵר, בְּגִין לְאַתְעָרָא רַחְמֵי מִתְתָּא לְעֵילָא.
בְּהַהוּא שׁוּפֵר סִלְקָא תְּהוּא קָלָא, בְּלֵילָא בְּאַשָּׁא וְרוּחָא זְמַנָּא,
וְאַתְעָבִיד מְנִייהוּ קָלָא תְּדָא.
וְאַתְעָר קָלָא אַחְרָא לְעֵילָא, בְּד תְּהוּא קָלָא, אַתְעָר מְעֵילָא זְמִתְתָּא,
בְּרִין בְּל טְעָנוֹת דְקָא טְעִין תְּהוּא מְקַטְרְנָא מִתְעָרְבִי.

הַפְתָּר וְהַפְכּוֹד

ורוח ומים, כי קול השופר הוא רוח הפה שהוא
לח וחם. וְאַתְעָבִיד מְנִייהוּ קָלָא תְּדָא -
ונעשה מהם קול אחד.

והנה מים הם בחינת חסד, אש היא גבורה, ורוח הוא כנגד
תפארת. וקול זה העולה מן השופר הוא העלאת שלש
המידות הכלליות של התפארת שהתגברו בהן הגבורות
לעולם הבינה כדי למתקן, וההמתקה היא על ידי
שנמשכים עליהם אור חדש משורש התפארת שבבינה
שהוא כולו רחמים.

וְעַל יְדֵי שְׁעֵלָה הַקּוֹל מִן הַתְּפָאֶרֶת מִלְמַטָּה,
אַתְעָר קָלָא אַחְרָא לְעֵילָא - מתעורר
קול אחר מלמעלה מעולם הבינה, ובזה
מתמתקין הגבורות שבתפארת, ונידון העולם
בשיתוף מידת הרחמים.

לאחר שנתבאר שהדינים מתמתקים על ידי השופר, מבאר
כיצד ניצולים בני ישראל מקטרוג השטן.

בְּד תְּהוּא קָלָא - כאשר הקול הוא **אַתְעָר**
מְעֵילָא זְמִתְתָּא - מתעורר מלמעלה על
ידי הבינה, ומלמטה על ידי השופר, **בְּדִין** - אזי
כָּל הַטְּעָנוֹת דְקָא טְעִין תְּהוּא מְקַטְרְנָא -
שטווען המקטרג הוא על בני ישראל, **מִתְעָרְבִי**
- מתבלבלים, כיון שהתמתקו הגבורות ונהפכו
לחסדים ורחמים. כי כל כחו של השטן המקטרג
לבא לקטרג לפני הקב"ה, הוא על ידי אחיזתו
במידת הגבורה. וכיון שנתמתקו הגבורות, שוב
אין לו במה ליאחז כדי לטעון טענותיו והוא
נופל ומתערבבים טענותיו.¹

לכבול
קטרוג
השטן על
ידי השופר

וגוברת אהבת הקב"ה לבניו על אהבתו
את הדין.

כיון שהתבאר כי אהבת בני ישראל מנצחת את אהבת הדין,
מבאר מה ציוה הקב"ה לבני ישראל לעשות כדי שיעוררו
את הרחמים.

וְלִכְּן בְּשַׁעְתָּא דְסִנְטִירָא קָם לְמִטְעֵן מַלְיָן
עֲלֵייהוּ - בשעה שהמקטרג מתעורר
לטעון את דבריו על בני ישראל לתבוע להתנהג
עמהם במידת הדין, אזי **פְּקִיד** - מצווה הקדוש
ברוך הוא לבני ישראל **לְמִתְקַע** - לתקוע
בְּשׁוּפֵר, בְּגִין לְאַתְעָרָא רַחְמֵי מִתְתָּא
לְעֵילָא - כדי לעורר רחמים על ידי השופר
מלמטה למעלה, והיינו שעל ידי שיתקעו
ישראל בשופר למטה יתעוררו רחמים למעלה.

השופר
מעורר את
הרחמים

הַקְדָּמָה: שש הספירות מחסד עד יסוד הם חטיבה אחת של
ההנהגה הנקראת בכללותה 'תפארת'². לכן כאשר
צריכים למתק את מידת הגבורה שהתעוררה לדון את
העולם רק על פי מידת הדין, יש להמשיך אורות חדשים
מעולם הבינה שהוא שורש הרחמים לכלל התפארת, ואז
יתמתקו הגבורות. מידת התפארת בכללותה היא כלליות של
שלש מידות עיקריות, שחן חסד וגבורה ותפארת [הפטרית],
לכן כאשר חפצים להאיר לכללות התפארת, יש להמשיך
משורש התפארת שבעולם הבינה שהוא כולו רחמים, וגם
השורש הוא כלול משלש מידות אלו.

ומבאר איך מעוררים את מידת הרחמים על ידי השופר.

בְּהַהוּא שׁוּפֵר שְׁתוּקֵים בּו לְמַטָּה, סִלְקָא
הַהוּא קָלָא - עולה קול שהוא
כְּלֵילָא בְּאַשָּׁא וְרוּחָא זְמַנָּא - כלול מאש

תקיעת
שופר
מעורר את
בינה,
ומכליל
בתוכו
החג"ת

מְקוֹרוֹת וְצִיּוּנִים

והרעיא מהימנא ציין כאן כוונה כללית בקצרה בענין השופר. ועיין
עוד בוהר כאן באריכות בענין כוונת השופר, ובפרשת וירא (ח"א

ג. והיא פרצוף זעיר אנופין. ומידת המלכות היא פרצוף הנוקבא.
ד. רמ"ק (כאן, לעיל בוהר צט. ח"א שם, ח"ב רנ).

בְּיוֹמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, נִפְיָךְ יִצְחָק, בְּלַחֲדוּי, וְקָרִי לַעֲשׂוֹ, לְאַטְעָמָא
לִיה תַּבְשִׁילִין דְּכָל עַלְמָא, כְּפּוּם אַרְחוּי.
דְּהָא בְּהֵיאָא שְׁעָתָא, 'וּתְכַהִין עֵינֵי מְרָאוֹת' (בראשית כו א), דְּנִפְיָךְ מִנְיָה,

הַפְתָּר וְהַכְּבֹד

כאן הולך הוזהר ומפרש את הכתובים בענין ברכות של יצחק ליעקב ועשו, כי הם מרמזים לדין הנעשה בראש השנה.

הַבְּיוֹמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה - ביום של ראש השנה, **נִפְיָךְ יִצְחָק בְּלַחֲדוּי** - וצא יצחק לבדו, כלומר ההנהגה בראש השנה הוא על ידי מידת יצחק שהיא מידת הגבורה, ושאר הספירות בטלים אלו. **וְלִכְךָ קָרִי** - קורא יצחק לַעֲשׂוֹ שהוא השטן המקטרג, שהוא השוטר והמוציא לפועל של הגבורות,

הגבורות
מערורות
את
החיצונים
לקטרת

לְאַטְעָמָא לִיה תַּבְשִׁילִין דְּכָל עַלְמָא - להטעים לו תבשילים של כל העולם, שהם הנהגות ומעשי בני ישראל, לדון אותם כְּפּוּם אַרְחוּי - כפי דרכיהם.

ומביא ראייה שבקשת המטעמים היא בראש השנה.

דְּהָא בְּהֵיאָא שְׁעָתָא - שהרי על שעת שליטת הדין ההוא, נאמר שם בפסוק, **'וּתְכַהִין עֵינֵי מְרָאוֹת'** (בראשית כו א), והוא משום דְּנִפְיָךְ מִנְיָה - שיצא ממנו השטן שהוא

הגבורות
מחשיכות
את
החסדים

מְקוּרֹת וְצִיּוּנִים

ובשער הכוונות (עו ע"ד) מבואר, שבכל מועד ומועד שולטת ספירה אחרת, ובראש השנה שולטת מידת הגבורה, וז"ל: הנה ענין זמנים אלו, הוא התנוצצות האורות העליונים בזמנים אלו, ולפי הזמן [-המועד], אם בחסד, אם בגבורה, אם בתפארת, או בנצח הוד יסוד, כל אחד מתגלה לפי העת והשעה, ע"כ. ומבאר עוד שם (ל ע"ג), שראש השנה הוא סוד ספירת הגבורה, ושולטים בו הדין והגבורות. **ז. שאין לחיצונים התעוררות אלא מהגבורה** (רימ"ק).

ח. לכאורה משמע מכאן שברכות יצחק היו בראש השנה, וכן על מה שפסק הרמ"א (או"ח סימן תקפ"ג סעיף א), לאכול לביל ראש השנה תפוח מתוק בדבש, כתב שם בבאור הגר"א (סק"ח), שהוא על שם הפסוק שאמר יצחק על יעקב 'דאה ריח בני כריח שדה', דמתרגומין 'חקל תפוחים', ומעשה זו היה בראש השנה.

אולם ראה במדרש (שמו"ב טו יא), ברש"י (בראשית כו ט) בשם פרקי דרבי אליעזר (פ"ב), ובתרגום יונתן (שם פסוק א), שהיה בניסן, וכבר העיר הרד"ל על פרקי דרבי אליעזר (שם אות לה) בזה. **והאמת** שיש מאמרים חלוקים בדברי תוהר עצמו, שבספר בראשית (ח"א קמב) כתוב שהיה בערב פסח, ומאידך בספר ויקרא (ח"ג סד) משמע שהיה ביום הכיפורים. וכתב החיד"א בניצוץ אורות: לא קשה מידי דלא איירי בגשמי כלל [וראה] שכתב על זה בדברי נפתלי האלבערשטאם, ראש השנה מאמר ז.

ב. נפש החיים (שער ב פ"ז), וכתב: המעשים אשר לא טובים חס ושלום, הם אל העולמות כענין המאכלים רעים, אשר יתבאר ענינו בעזרת ה', וכמו שאמרו ברעיא מהימנא פרשת אמרו וכו', וכשם שמאכל הגוף כאשר איננו טוב, ואינו מתקבל אל הגוף, אינו זו וסוגע את הגוף, אלא נהפך בתוכו לפסולת וזוהמא וצואה, וגם הוא מתיש ומחליש את כל הגוף, כי על ידי זה אין הנפש מתפשט בתוכו כראוי, ולפעמים יחלה מזה, כן הענין שהמעשים אשר לא טובים ורצויים, חס ושלום המה נהפכים בתוך העולמות לפסולת ולכלוך כביכול, והוא התגברות כחות הטומאה והקליפות, הרחמן צינלו.

(ק"ד), ובהיכלות דפקודי (ח"ב רנ). ובקבלת האר"ז"ל מרחב בענין עד אין סוף, בנוסף למה שגילה בענין הדורמיטא והנסיה המתרחב הרבה בענין כוונת השופר. וראה מה שכתב בסידור האר"י קול יעקב (שער השופר), וז"ל: וביאר הדברים שם [- בדברי האר"ז"ל] אך שהם מעורבים שלא על הסדר, וגם קיצר באמרים במקום שיש להאריך, כי סמך עצמו על המבין מדעתו, ואין כל אדם יכול להשיג, כי בצוק העתים הללו נסתמו מעיינות החכמה, ואף אין אחד בעיר ושנים במשפחה שיכול להשיג הדברים על אמיתת כוונתם.

ה. כתב רבי חיים פלאגי ז"ל בספרו מועד לכל חי (סימן יב אות לב), וז"ל: מה טוב לאדם, שילמד מאמר הוזהר [בסעודת ראש השנה] דהורה לנו הגאון הרב יעב"ץ ז"ל בספרו עמודי שמים (בסעודת ראש השנה), דמתחיל 'ביומא דראש השנה נפיק יצחק בלחודו', עד 'על כן קרא שמו סכות כו' בעלמא דאת'.

וכן כתב הובן איש חי בספרו לשון חכמים (ח"א סימן טו), וז"ל: אחר תפלת ערבית, כשיבוא לבית ויאכלו וישתו על השלחן, תנה בעודם על השלחן קודם שיברכו ברכת אהרונה על אכילתם, ילמדו פתיחת אליהו הנביא זכור לטוב כולה, ואחריה ילמדו לשון רעיא מהימנא בפרשת אמרו דף צ"ט ע"ב, 'ביומא דראש השנה נפיק יצחק' וכו'. **אולם** בכל המחזורים הישנים והחדשים (ראה סידור אור הישר) כתבו לאומרו קודם התקיעות, וכן עמא דבר.

ו. ראה בוורה ויחי (ח"א רכו): **בראש השנה** עוברין לְפָנֵינוּ כְּפָנֵינוּ, קְרָן, תְּנָן ראש השנה, דָּא הוּא יְרִישָׁא דְשִׁתָּא דְמִלְכָא - זהו הראש השנה של המלך, וקאן הוא ראש השנה - ומי הוא הנקרא ראש השנה, דָּא יִצְחָק דְאֶקְרִי ראש - זהו יצחק שנקרא ראש, דְּאִיהוּ חַד יְרִישָׁא דְמִלְכָא, אֲתֵר דְאֶקְרִי שְׁנָה - שהוא ראש אחד של המלך שהוא זעיר אנפין, ויצחק הוא ראש הגבורה שלו, והוא המקום שנקרא 'שנה'. גְּיַזֵּי קָה פֶּל פְּאָר עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנֵינוּ כְּפָנֵינוּ, וְעַל דָּא תְּנִינן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה כְּלוּמָר מִשּׁוּם כִּךְ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הוּא הַדִּין שְׁעוּבֵרִים כְּבֵנֵי מְרוּן, דְּהָא גְּרִישָׁא דְשִׁתָּא שְׁאִירֵי יִצְחָק - שהרי בראש השנה שורה יצחק.

מֵאֵן דְּאֲחֻשָׁךְ אִפִּי בְרִיּוֹן, וְאֲתַפְרֹשׁ, וְשָׁכִיב עַל עַרְסִיהָ דְדִינָא, וְקָרִי, לְעֵשׂוֹ, וְאָמַר 'צוּדְהָ לִי צִיד(ה), וְעֵשָׂה לִי מְטַעְמִים וְהִבִּיאָה לִי' (שם פסוקים ג-ד).

'וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנָה' (שם פסוק ו), רְחִימָא דְנַפְשָׁה, בְּנָה רְחִימָא דְאֲתַמְסַר לָהּ מִיּוֹמָא דְאֲתַבְרִי עֲלֵמָא, וּפְקִידַת לִיָּה, לְאֲתַעְרָא אִיהוּ בְּאִינוֹן מְטַעְמִים דִּילִיָּה. וְיַעֲקֹב, אֲתַעַר מִתַּתָּא, מִתְלַבֵּשׁ בְּצִלוֹתֵין וּבְעוֹתֵין. 'וְהַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב' (שם פסוק כב).

הַפְתָּר וְהַכְּבוֹד

שהיא השכינה², 'אמרה אל יעקב' שהם בני ישראל בניה, **רְחִימָא דְנַפְשָׁה** - אהוב נפשה, **בְּנָה רְחִימָא דְאֲתַמְסַר לָהּ מִיּוֹמָא דְאֲתַבְרִי עֲלֵמָא** - בנה האהוב שמתמסר אליה מיום שנברא העולם, שהרי פועלים תמיד למען כבוד השכינה הקדושה, **וּפְקִידַת לִיָּה** - והשכינה מצווה לבני ישראל, **לְאֲתַעְרָא אִיהוּ בְּאִינוֹן מְטַעְמִים דִּילִיָּה** - שיתעורר איהו באותן המטעמים שלו להביאם לפני הקב"ה שמתנהג עתה במידת יצחק בטרם יביא השטן את צידו³. **וְיַעֲקֹב** שרומז על בני ישראל, **אֲתַעַר** (דף פ) **מִתַּתָּא** - מתעורר מלמטה, **וּמִתְלַבֵּשׁ בְּצִלוֹתֵין וּבְעוֹתֵין** - בתפילות ובקשות.

ומבאר איך ממתיק יעקב את הגבורות של יצחק על פי מה שנתבאר לעיל בענין קול השופר. ומוסיף שהמתקת הגבורות מתחלת כבר מעליית קול השופר עוד לפני שיורד האור מן הבינה.

וממשיך הכתוב איך ממתיקים את גבורות יצחק - **'וְהַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב'** (שם כב), שהוא

עשו שהוא **מֵאֵן דְּאֲחֻשָׁךְ אִפִּי בְרִיּוֹן** - מי שמחשיך את פני הבריות, כי כאשר הגבורות שולטות בעולם אין החסדים נראים, ולכך נקרא שכהו עיני החסדים⁴.

וכאשר מתעורר המקטרג, **אֲתַפְרֹשׁ** - נפרד מן החסדים שהיו ממתקים את הגבורות, **וְשָׁכִיב עַל עַרְסִיהָ דְדִינָא** - ושוכב על מיטת הדין, כלומר, מלכו של עולם יושב על כיסא הדין, **וְקָרִי** - וקורא יצחק **לְעֵשׂוֹ** שהוא המקטרג, **וְאָמַר לו 'צוּדְהָ לִי צִיד(ה) וְעֵשָׂה לִי מְטַעְמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי'** (שם ג-ד), הבא לי מעשי בני אדם שאודן אותם כפי הראוי להם⁵.

מעוררת השכינה את בני ישראל שיתעוררו למתק את הגבורות לפני שיתחיל השטן לקטרג.

ומוסיף, כשהשכינה שומעת שהמקטרג רוצה לקטרג על בני ישראל, מיד לפני שחוזר המקטרג להביא את העוונות - **'וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנָה'** (שם ו) כלומר, 'רבקה'

השכינה מעוררת את בני ישראל לתפילה

מקורות וצינונים

ברוך הוא מתלבש במדת הדין ויושב על כסא דין, מכונה בשם יצחק, והס"מ נקרא עשן, וזהו מרומז שם 'ויקרא יצחק את עשן ויאמר צא השדה וצודה לי ציד', שיביא לו ציד ממעשי בני אדם, ועשה לי מטעמים כהם.

ב. רמ"ק, וערבי נחל (שם). ואף על גב שגם השכינה שהיא המלכות נמשכת מן הגבורות, ביאר הרמ"ק כי המשכתה היא מן הגבורות כשהן בשורשן בעולם הבינה, כי שם הם בבחינת רחמים. **ג. כתב** בערבי נחל (שם): 'ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשן, וילך עשן השדה לצוד ציד להביא', השכינה מכונה כאן בשם רבקה, והיא חופפת עלינו תמיד ומבכה על בניה בנהי בכי

י. זוהר הרקיע (לסבא דמשפטים צו), וכתב: והנה בעת שמסתלקים החסדים, ונשארים הגבורות בהם לבדם, אז הוא זעיר אנפין בסוד 'ותכהן עיני מראות', כי החושך שהם הגבורות, חשכו עיני מראות. וראה עוד באור החמה, שהביא מהרמ"ק, וז"ל: 'ותכהן עיניו יראה, שורשי השגות הגבורה שהם העינים, להסתכל למעלה במקורות, ולמטה במעשה בני אדם, 'ותכהן' מלהסתכל למעלה בשרשים, ומלהסתכל ברחמים, אלא דינים ובאודם הדין, הם המתאדמות ממועשה בני אדם. [וכן כתב רמ"ק (תיקוני זוהר חדש ח"ב פ"ה, באור יקר שער א סימן יז)].

יא. ראה ערבי נחל (ראש השנה דרוש ד) תורף הענין, כשהקדוש

על ידי השופר מתקנים הדינים

בַּהֲהוּא שׁוֹפֵר, דְּקָא סְלִיק וְאַתְעַר יַעֲקֹב, לְגַבְיָהּ, וְאַתְקָרִיב בְּהַדְיָה,
'וַיִּגָּשׁ לוֹ וַיֹּאכְל' (שם פסוק כה), וְאַתְקָלִיל דָּא בְדָא.
בֵּינָן דְּאַתְקָלִיל בְּהַדְיָה, 'וַיָּבֵא לוֹ יַיִן' (שם), דָּא יַיִן דְּמִנְטְרָא, יַיִן דְּהוּא
חַדוּ דְלָבָא, רְזָא דְעֻלְמָא דְאַתִּי. בְּדִין, 'וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו' (שם

הַפְתָּר וְהַפְכוּד

מלמטה למעלה, יורד האור מעולם הבינה שהוא הקול
העליון ונמתקים כל הדינים.

בינה היא
המתקת
את הדינים

בֵּינָן דְּאַתְקָלִיל בְּהַדְיָה - שנכללו החסדים
עם הגבורות, נאמר, 'וַיָּבֵא לוֹ יַיִן' (שם),
כלומר, דָּא יַיִן דְּמִנְטְרָא - שהביא לו מיין
המשומר בענביו מששת ימי בראשית¹⁰, שהוא
בחינת בינה, יַיִן דְּהוּא חַדוּ דְלָבָא - יין שהוא
משמח את הלב, כלומר, שממתיק את הדינים¹¹,
שהוא רְזָא דְעֻלְמָא דְאַתִּי - סוד עולם הבא¹²,
שהרי בינה מכונה עולם הבא¹³.
בְּדִין - כאשר נמתקו הגבורות על ידי הבינה,
נאמר 'וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו' (שם כז),

על ידי קול יעקב, והוא בַּהֲהוּא שׁוֹפֵר דְּקָא
סְלִיק - על ידי השופר המעלה את הקול מן
התפארת, והקול הוא כלול גם מיעקב שהיא
בחינת תפארת הפרטית הממצע בין חסד
לגבורה, וְעַל ידי קול השופר אַתְעַר יַעֲקֹב
שהוא תפארת, לְגַבְיָהּ - כנגד יצחק, וְאַתְקָרִיב
בְּהַדְיָה - ומתקרב התפארת אל יצחק, וַיִּגָּשׁ
לוֹ וַיֹּאכְל' (שם כה) את המטעמים שהכין
יעקב¹⁴, וַיִּבְכֶּה אֶתְקָלִיל דָּא בְדָא - שנכללו
החסדים והגבורות זה בזה¹⁵.

לאחר שהתכללו יעקב עם יצחק שהוא קול השופר העולה

מקורות וציגונים

אמר רבי יהושע בן לוי, זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית.
וראה שם במהרש"א (ח"א ד"ה זה) שכתב: מלת יין מורה על סו"ד
בגימטריא (ראה סנהדרין לה), ומשומר בענביו מששת ימי, הוא רמז
שאותו יין הוא דבר רוחני יש מאין, דומה לאותן ענבים דימי
בראשית שנבראו יש מאין, מה שאין כן הענבים שנטעו אחר כך,
שהם יש מישי, והיינו 'עין לא ראתה' קודם הבריאה שהיא אין,
'זולת אלהים'.

י. עפ"י רמ"ק לזוהר (לקמן רה), שכתבו: 'ויבא לו יין וישת', דאתי
מרחוק, מנו אתר דחמרא עתיקא, ושתי, ואטעים ליה, וחדו.
וכתב רמ"ק: הענין, כי הגבורה שורשה בבינה ומשם דינין מתעריק,
אמנם בהמשך השפע מרחיק, דהיינו מבחינת הגבורה פנימה
לבינה, שהיא נדבקת בחכמה ובכתר נמתק דינה, ונהפך לשמחה,
וזהו שאמר 'מרחיק' דהיינו מקום ייחוד הבינה עם התכונה, 'אתר
דחמרא עתיקא' בחינת הבינה הנקראת יין, שבכתר הנקרא עתיק
ימין, 'ישתי' משפיעו ליצחק, 'ואטעים ליה', בסוד החיך דהיינו
חכמה, 'וחדו' בסוד שמחת הבינה יין המשמח, לא יין המשכר,
ונמתקת אימא על בנהא, שכניה על ישראל להגין עליהם.
יב. ראה זוהר (ח"א מדרש הנעלם קלה) שכתבו: אמר רבי יוסי, יין
המשומר בענביו מששת ימי בראשית, אלו בדריס עתיקים שלא
נגלו לאדם מיזם שנברא העולם, ועתיקים להתגלות לצדיקים
לעתידי לבא. [וראה עוד בצל"ח (ברכות לד) שמבאר ענין זה].

יג. ראה בספר קהלות יעקב (ערך עולם) שכתב: עולם הוא ועולם
הבא הן בינה ומלכות, כנודע בינה עולם הבא, ומלכות עולם הזה
[וראה שם טעם הדבר].

תמורים, ושמעה וראתה אך השטן הולך ובא להביא מעשי בני
האדם, 'ואמרה אל יעקב בנה, רחימא דנפשה, בנה רחימא
דאיתמסר לה מיומא דאתברי עלמא, ופקידת ליה לאתרעא איהו
בנה מטעמים דיליה', 'ותאמר אל יעקב בנה לך נא אל הצאן',
דזונו לומר, התאספו כל ישראל עניי הצאן, 'וקח לי משם שני
גדי עזים', קרב אלי את הרכים שבהם אשר לבם רך כגדי,
שיתעוררו בבכי.

יד. כתב עוד בערבי נחל (שם): 'ואעשה אותם מטעמים לאבין
כאשר אהב', ומהו 'אשר אהב', בצלותן ובעותן, 'והקול קול
יעקב', בהוא קול שופר ובדמעין סגיין, וזהו העצה היעוצה, אין
נציל מאתו להעלות התפלות הפסולות וכל אשר לקח, והוא
להעביר קול שופר, ואמרו חז"ל (ראש השנה טז:) כדי לערבב את
השטן, ואמרו בירושלמי (ראה תוס' שם ד"ה כז), 'כד שמע קול
שופר זימנא חדא בהיל ולא בהיל, כד שמע זימנא תניינא בהיל,
אמר דואי השתא אתי משיחא', והוא מתבהל מאד, שזהו לפניו
מלחמה גדולה, כי בביאת המשיח יתעבר מעלמא, ומיד מתבהל
ונס לקראת המלחמה, וישראל מתעוררין בבכיה רבה לפני אבינו,
שהוא מלך מתרצה בדמעות, ואי אפשר לנו לרצותו ולפייסו אלא
בדמעות, ובהו אנו מצילין וממשיכין אלינו את שלנו, ונעשה מהם
מטעמים לאבינו כאשר אהב.

טו. רמ"ק, וז"ל: 'ויגש לו', ירצה, נקרב התפארת אל הגבורה,
והקריב הגבורה אליו, 'ויאכל' האכילו המטעמים המתוקים,
שישיגו בטוב המעשים אשר לישראל.

טז. ראה במסכת ברכות (לד:): מאי 'עין לא ראתה' (ישעיהו סד ג),

פסוק כו), צְלוֹתָא דְסַלְקִין וּבְעוֹתֵין, 'וַיִּבְרַכְהוּ' (שם), נַח רוּגְזָא, וְתַרֵי לָבָא, וּבְלָא אִיהוּ רַחֲמֵי.

בֵּינָן דְאִיהוּ, אַתְבְּלִיל בְּעַקְב, כָּל אֵינָן תַּיִלִין וְתוֹקְפִין וְרוּגְזִין דְהוּן וּמִינֵין, אַתְבְּדְרוּ וְלֹא אַשְׁתַּכְּחוּ תַמָּן, וְיִשְׂרָאֵל נִפְקִין מִן דִּינָא בְּחֻדָּה, וּבְבִרְכָאן.

'וַיְהִי אַף יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יַצְחָק אָבִיו' (שם פסוק ל), בְּיוֹמָא דָּא, בְּחֻדָּה וּבְבִרְכָאן עֲלָאֵין, 'וַיַּעֲשׂוּ אָחִיו בְּאֵ מַצִּידוּ' (שם), טַעֲיִן

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

דִּינָא בְּחֻדָּה - וישראל יוצאים מן הדין בשמחה שנמתקו הדינים, וּבְבִרְכָאן - ומבורכים, מבחינת החסד שממתיק את הדינים²².

רק לאחר גמר ההמתקה בא המקטרג, ומתאר מה נעשה אז.

'וַיְהִי אַף יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יַצְחָק אָבִיו' (שם ל), והכוונה, שיעקב שהם בני ישראל יצאו וגמרו להמתיק את הגבורות, בְּיוֹמָא דָּא - ביום הזה של ראש השנה, בְּחֻדָּה וּבְבִרְכָאן עֲלָאֵין - בשמחה ובברכות עליונות, שנמתקו הדינים מיד בתפילת שחרית שאז תוקעים בשופר²³, קודם שהספיק המקטרג לחזור עם מטעמיו²⁴. אז - 'וַיַּעֲשׂוּ אָחִיו בְּאֵ מַצִּידוּ', כלומר, דַּטְעִין

כלומר, שעל ידי צְלוֹתָא דְסַלְקִין וּבְעוֹתֵין - התפלות שהעלו בני ישראל ועל ידי הבקשות, נמתקו הגבורות שהוא סוד הריח²⁵, ואז נאמר, 'וַיִּבְרַכְהוּ', כלומר, שַׁנַּח רוּגְזָא - הרוגז של הדינים, מבחינת הגבורות, וְחֻדֵי לָבָא - ומשמח הלב, מבחינת הבינה שהיא בחינת שמחה, וּכְלָא אִיהוּ רַחֲמֵי - והכל הוא עתה רחמים²⁶.

בֵּינָן דְאִיהוּ - שהם, כלומר הגבורות, אַתְבְּלִיל - נכללו בְּעַקְב וּנְמַתְקוּ, אזי כָּל אֵינָן חַיִּילִין וְתוֹקְפִין וְרוּגְזִין דְהוּן זְמִינֵין - כל אלו הכוחות והדינים הקשים והרוגז שהיו מוכנים לבוא, אַתְבְּדְרוּ וְלֹא אַשְׁתַּכְּחוּ תַמָּן - נתפזרו ולא נמצאו שם²⁷, וְיִשְׂרָאֵל נִפְקִין מִן

כל כוחות הדין מתפזרים ואינם

מקורות וציטוטים

כ. הרמ"ז (לוהר ח"א מדרש הנעלם קלד).

ובאה עוד בספר שער הכוונות (עב ע"ד) שכתוב: דע, כי ענין הריח, הוא בחינת הגבורות המתפשטות למטה, שחוזרות להתמתק בשרשם בסוד הריח, כי הנה מקום חמש גבורות הוא בחמשה מקומות, כנכר באדרת נשא, והם, חוטמא פומא דרועין ידן אצבען, וחוטמא הוא העליון שבכולם, וכשהגבורות מתקבצות ועולות ונכנסות בסוד הריח דרך נקבי החוטם, הנה הם עולות עד המוח הנקרא דעת, אשר עם עטרא דגבורה שהיא שורש כל החמשה גבורות כנועד, ואז הם מתמתקים שם, כנועד כי אין הדינין מתמתקים אלא בשרשם.

כא. ע"פ רמ"ק.

כב. כתב רמ"ק: והנה הגבורות התחתונות המזדמנות, הם שלש בחינות, 'חילין' בכסא [בריאה], 'תוקפין' ביצירה, 'רוגזין' בחוץ [עשיה], 'אתבדרו' שלא יקשר נהר דיגור חלקין אלו באלו, אלא החיצונים יתפורו בתוך, הרחמים יתפורו לחוץ, והפנימיים וישקעו בתוכם כל אחת בעצמה.

כג. רמ"ק, וכתב: 'בחודו' מן הגבורה המתוקה, 'ובברכאן' מן הימין המתוערת לברך.

וראה בספר שער המלך (שג ג"ה) שכתב: וכל זמן שאותן הסטיגים והמקטרגים מסבכים אותנו כחומה, המה מבדילים בכותל ומחיצה של ברזל בינינו לבין אבינו שבשמים ואין נותנין להעלות תפילתנו וכו', והקדוש ברוך הוא אבא רחמין על בניו, כשרואה דמכנפי בהוצאת שם ער על בתולת ישראל למידן דיני נפשות, ותבעו נפשות הוא מבדד [מפזר] אותן ומשלח אותן להיות שטין בעולם לצוד ציד מעובדין דבני נשא, וכיון דאתבדרו אינו חושש לכבודן של ראשונים, אחר שאנו מטהרין ומקדשין ידיוהו ורגליוהו מן הכיעור החרתי, וצלאין ובוכין, ובאותה שעה שהוא בעת תקיעת שופר עולית השכינה לעילא, ומבקשית ואומרת ימים הראשונים יפלו, ומכאן והללאה חושבנא, והנה המה כשרים באותה שעה, וגם למענך תעשה, כי 'עמו אנכי בצרה' (תהלים צא טו) וכו', לכן צריך למהר בשעת תקיעת שופר להתוודות ולבכות על חטאיו, טרם יבוא המשטטים בארץ.

כד. ראה במסכת ראש השנה (לב), שזמן תקיעת שופר הוא בתפילת שחרית, אולם אויבים גורו שלא יתקעו, והיו אורבין להם עד חצות היום שהוא סוף זמן תפלת שחרית, לכן העבירה חז"ל לתקוע מבוססין.

כה. רמ"ק, וז"ל: שיראל מקדימין בתפילה, מקמי דליפוש רוגזא

טועני מעובדי דעלמא, ויעש גם הוא מטעמים' (שם פסוק לא), תדיר לישניה למטען טענות, אתקין סהדי, ויבא לאביו ויאמר יקום אבי' (שם), ויתער בדינו, ויאכל' (שם), בכמה עובדין בישין דכל עלמא, דקא אשכחנא.

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד' (שם פסוק לו), דהא לא יכיל לאתפרשא מכללא דיעקב, דאיהו בחדוה, ויאמר מי איפה הוא הצד ציד' (שם), בכמה צלותין ובעותין, ויאכל מכל בטרם תבא ואברכהו, גם ברוך יהיה' (שם).

הקתר והקבוד

מיד נאמר, ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד' (שם לג), שהתפטר קצת מן הדינים¹⁰ ומפרש, דהא לא יכיל לאתפרשא - שהרי לא היה יכול להיפרד מכללא דיעקב - מהתכללותו בעקב, כלומר ממיתוק גבורותיו, דהרי איהו בחדוה - הוא עתה בשמחה¹¹, ולכן, ויאמר מי איפה הוא הצד ציד' (שם) כלומר, שבני ישראל כבר מתקו את הדינים בכמה צלותין ובעותין - תפילות ובקשות בדמעות שביקשו, ויאכל מכל בטרם תבא ואברכהו, כלומר, שהגבורות נהפכו לחסדים לפני שהגיע השטן, וכיון שהוא בהמתקה הוא מברך גם ברוך יהיה' (שם).

טועני - שטוען טענותיו ממקצת הדברים שנשאר בידו לקטרג מעובדי דעלמא - ממעשי העולם, ויעש גם הוא מטעמים, (שם לא) כלומר, דחדיד לישניה למטען טענות - חדד את לשונו לטעון טענות, ואתקין סהדי - והתקין עדות נגד מעשי בני אדם. ומיד, ויבא לאביו ויאמר יקום אבי, כלומר שהמקטרג שהוא עשיו, מבקש מאביו יצחק שהוא הדינים, דיתער בדינו - שיתעורר בדינו, וזאת כדי, ויאכל, כלומר, שיקבל את דברי המקטרג, על כמה מעשים רעים שנעשו דכל עלמא - בכל העולם, דקא אשכחנא - שמצאתי¹².

מקורות וצינים

מגיע לקטרג, בחינת הגבורות מודים בקנס והם בשמחה, וז"ל: צריך למהר בשעת תקיעת שופר להתוודות ולבכות על חטאיו, טרם יבוא המשוטטים בארץ, ואז ישתכן יצחק בחדוה רבא, כי היכא דלהוי כמודה בקנס, ואחר כך באו עדים, שאם יבוא השטן והמקטרג יקדים ביאתו, יתערב שמחתם חס ושלום, ויהפוך השטן ליעון וכו', הכלל, אם לא נקדים ביאתנו לביאת המקטרג, שבת משוש חגיגו, שהיום היינו מצפים ליום הכסא יבוא ביתו, כי חוק לישראל הוא, וכבר כתבתי הרבה פעמים, אם יעקב בנערינו ובוקננו נלך, וכבר כתבתי הרבה פעמים, אם אין לנו במה לבוא, בככי יבואו. [ועיי'ש עוד בארוכה, שהביא משל לוח].

ודינא, ולכן בתפלת שחרית תקנו, כדי שאחר כך כשיבא עשו אל הדין, ימצא הכל מתוקן.

כו. ערבי נחל (ראש השנה דיוס ד), וכתב. אך אי אפשר להציל את הכל בשעה הוה, ועוד מינט אשר נשאר שם, ויהי אך יצוא יצא יעקב ועשו בא מוצידו, מה שנשאר בידו, וטעון טועני מעובדין דעלמא, ויעש גם הוא מטעמים, חדיד לישניה למיטען טענות, אתקין סהדי, ויבא לאביו ויאמר יקום אבי, יתער בדינו, ויאכל מצידי בנו, מוצידי לא כתיב, אלא מצידי בנו, ההוא דאמרת עליה (שמות ד כב) בני בכורי ישראל.

כו. רמ"ק, וביאר: 'חרדה' גבורה, 'גדולה' חסד, 'עד מאד' תפארת, ואינה מתפשטת יותר.

כה. בספר שער המלך (שער ג פ"ה) מבואר, שקודם שהמקטרג